

יופי של סתיו

לא מוכרחים להרחיק עד ניו אינגלנד כדי ליהנות מיפי הסתיו ומצבעי השלכת מרהיבים. תכנון מקדים מאפשר הנאה סתווית בגינה הפרטית גם במחוזותינו

מאת: **שי זוד** - מנכ"ל ובעלים חברת כרכום עיצוב נוף בע"מ

הסתיו כבר כאן, מרגישים אותו באוויר, ברוחות המנשבות, בזחיות הנוף, בנחליאלי שבא לבקר בגינה ובצומח סביב. העצים, עצי הפרי האופייניים לארצנו כגון: הרימון, התאנה, התמר, הזית והחרוב עמוסים פירות טעימים במיוחד לעונת החגים ואילו ענפי עצי ההדר מכופפים מרוב פרי ירוק שיבשיל לקראת החורף הקרוב. העצים הנשירים מתחילים להתפשט ולהראות סימני שלכת ועליהם משנים צבעם מירוק לצהוב, לעתים גם לאדום, ונושרים ברכות על הדשא או הקרקע. זה הסתיו, אותה תחושה של התחדשות והתנקות שאין מקום טוב יותר לחוש אותה מאשר בגינה.

ומה זו הגינה אם לא הבית. בכתבות הקודמות בסדרה זו כבר הגדרה הגינה כחלל חיצוני שיהיה עם חלל הפנים "כונה" את הבית כולו, והבהר הצורך לתת לחוף להתערב עם הפנים על ידי יצירת התרחשויות הקושרות את שני המרחבים כמו הנוף הניבט אל הפנים, האור החודר, מראה המים הזורמים, ועוד.

כתבה זו תתייחס לאותם סממנים אופייניים שעוזרים לנו להרגיש את הסתיו ממש בתוך הבית. ככל שהבית חובר יותר לנוף סביבתו, כך גדלים סיכויי ליהנות מהשפעותיה, הן ויזואלית-אקוסטית והן פונקציונלית, ובכלל זה היבטים הקשורים לעידן הירוק. בית כזה, שהינו פתוח לסביבה, יוכל "לחוש" כיצד הטבע נותן בו את אותותיו כך שניתן יהיה להבחין

בעונות השנה המתחלפות. לדוגמה, על הסתיו יעידו העצים עוטי השלכת שעליהם צבעים בצהוב ובאדום, אותם עצים בדיוק שיעמדו עירומים כביום היוולדם בחורף, ויפרחו בשלל צבעים מרהיבים בכא האביב. לפיכך, עוד בשלבי התכנון ההתחלתיים של הבית, בהם נידרש להתחיל על מיקום הפתחים והחלונות, מומלץ להגדיר גם את מיקומי השתילה של העצים ואת המינים הרצויים, על מנת להבטיח שחילופי העונות, ולענייננו הסתיו, יבואו לידי ביטוי בגן/בית. ובאשר לצבעי השלכת: מרבים לדבר על יפי השלכת המפורסמת של צפון ארצות הברית, שם עצי האדר והמיפל צובעים את הנוף כולו בגוון צהוב-כתום-אדום תוך יצירת מראה מרהיב. ואולם, כדאי לדעת שגם כאן בישראל ניתן ליהנות מצבעי שלכת מרהיבים. עצי הנוי שרלוונטיים מבחינה זו למקומותינו הם: ספין השעווה (שלכת אדומה), אגס קליריאנה (שלכת אדומה), אג הדונג (שלכת אדומה), ליקוידמבר (שלכת אדומה), דולב (שלכת צהובה), אלון ארוך עוקצים (שלכת צהובה-כתומה), אפרסמון (שלכת כתמתמה-אדמדמה), לגסטרמיה הודית (שלכת אדמדמה) ועוד.

תופעה נוספת, ויזואלית-אקוסטית, שמרמזת על בוא הסתיו היא הקול האופייני לו - זכרים אותם? כשהיינו לדים חשבנו שזה קול הרוח, אותו רעש נעים של רשרוש העלים שנובע ממעבר הרוח בגינהם. תופעה ייחודית זו היא מסוג אלו שגורמות לנו לעצור לרגע

ולשים לב לטבע המדהים שסביבנו. לעיתים, בעצים מסוימים כמו "צפצפה מכסיפה", שעליה מאופיינים בצד אחד (חיצוני) ירוק ובצד שני (פנימי) אפור, הרעש הזה מלווה בסכסוכ העלים סביב עצמם, כמו על ציר, מה שגורם לחשוב שהעץ מחליף צבעים, מירוק לאפור לירוק לאפור... - תופעה מדהימה בפני עצמה שאופיינית אך ורק לסתיו, רגע לפני שהעלים נושרים מהעץ והוא נכנס לשנת החורף הנעימה שלו, לה חיכה כל הקיץ. כמו בכל דבר בחיים לא לכל העצים יש את התכונה הזו, לרשרש בסתיו, ועל מנת לשמוע את הרשרוש ולחוש בו, יש לבחור בעצים בעלי עלים צרים, רכים ולא בשרניים, כאלה שיגרמו לרוח לעשות בהם כרצונה. דוגמה לעצים מעיין אלו: צפצפה, ספין השעווה (עלים כמו צפצפה), ערבה בוכייה, אדר סורי, כליל החורש, שיח אברהם ארגמני (צד אחד של העלה ירוק וצידו הפנימי סגול), ועוד.

הצד היותר פונקציונאלי של השפעת הסביבה החיצונית על הבית פנימה הוא ירוק כמהותו, ומתייחס לאופן בו נוכל לחסוך באנרגיה יקרה הדרושה להארת חלל הפנים ולבקרת האקלים בעונות השנה השונות (חימום בחורף וקירור בקיץ), על ידי תכנון נכון של הגינה בכלל ושל הצומח בה בפרט. בסתיו מזג האוויר בחוץ מאד נעים, וכדי שברגיש זאת גם בחדרי הבית השונים, הפנימיים והחיצוניים, חשוב לבנות אותם נכון, כך שתתאפשר תנועת אוויר חופשית בחלל החדר. פחות לעטוף את הבית בצמחייה סבוכה וירוקת עד, ויותר לרווח בין העצים ולהעדיף כאלה שהינם בעלי עלווה אוורירית. דוגמה קלאסית ונפוצה להמחשת התופעה היא שתילת עצי זית עתיקים וסבוכים אל מול החלונות והפתחים העיקריים של הבית. אין ספק שהנוף הניבט במקרים אלו הוא קסום ויפה, אך מנגד, עצים אלה עוצרים את האוויר ומונעים ממנו לחדור לחלל הפנימי של הבית ולאורר אותו. במקרה כזה לא נרגיש את הרוח הקרירה בסתיו ואילו בקיץ נצטרך לבזבז אנרגיה מיותרת על מיזוג החלל.

בעניין זה נושא השלכת הוא לא פחות חשוב, ואף משמעותי יותר בכל הנוגע להארה ומיזוג חדרי הבית. שכן, עצים נשירים בארצנו נושרים בסתיו-חורף ומלכלכים שנית באביב. כלומר, בתקופת השלכת ולאחריה (סתיו-חורף), העצים מחדירים דרכם את קרני השמש ובכך מאירים ומחממים את חלל החדר, ובעונת הלבלוב ולאחריה (אביב-קיץ) הם חוסמים במידת הצורך את קרני השמש ועל ידי כך מקררים וממזגים את החלל ומסתירים את הסנוור הקיצו. תופעה זו מקטינה משמעותית את צריכת האנרגיה, וכחוצאה מכך את ההשפעה האקולוגית השלילית על הסביבה כולה. להמחשת נקודה זו ניקח, לדוגמה, חלל חיצוני דווקא, בו ממוקמת פינת ישיבה. אם נרצה ליהנות מפניה זו בכל עונות השנה נצטרך לעשות שימוש באלמנטים שישרתו מטרה זו. למשל, לפינה מקורה נשתמש בקירוי צמחי מסוג מטפס נשיר כלשהו, שמצל בעונה החמה מחד, ומאפשר לקרני השמש לעבור בין ענפיו העירומים ולחמם בחורף, מאידך. מטפסים רלוונטיים לשימוש זה הינם: גפנית מחומשת/משולשת (שלכת אדומה מקסימה), סולנוץ ויטריה, אלמון הודי ועוד. במקרה של פינה לא מקורה מומלץ להעדיף עצים נשירים בעלי תכונה דומה, דוגמת אלה שפורטו קודם לכן.

דוגמה נוספת מתייחסת לחלל הפנים. על ידי שתילת עצים נשירים סביב החדרים השונים, ובמיוחד סביב אלה בהם נהוג לשהות ברוב שעות היום (סלון, מטבח, פינת אוכל או חדר עבודה), ניתן ליהנות מהצל שמטילה עלוותרם בקיץ ומהשמש החמה החודרת מבעד ענפיהם הערומים בחורף. דרך זו מסייעת משמעותית לחיסכון בעלויות המיזוג בקיץ ובעלויות החימום בחורף.

כך או אחרת, תנו לטבע להשפיע ולעשות את שלו. לא צריך לנסוע רחוק כדי להרגיש את הסתיו. אפשר להרגיש אותו ממש פה בתוך הבית, בדרך מאוד פשוטה ועם מעט מחשבה מקדימה.

למעלה: מבט לפינת ישיבה נעימה בגן: הנוף הירוק משתנה, ועץ האלון האבנלי עומד בשלכת.
בעמוד שמאל: עצי צפצפה מכסיפים כדוגמה לעצים מרשרשים, כשנועם הרשרוש הנובע מהרוח מביא עמו תחושת רכות סתווית.

